

5. LIZDA prasība:

Nodrošināt atbilstošu bāzes finansējumu augstākajai izglītībai un zinātnei, lai ieviestu kvalitatīvas pārmaiņas šajās nozarēs, kas veicinātu tautsaimniecības attīstību ilgtermiņā.

IZM atbilde par LIZDA prasībām:

Par Augstskolu likuma grozījumiem.

Ministrija ir noteikusi prioritātes attiecībā uz darbu ar normatīvo aktu grozījumiem un jaunu normatīvo aktu izstrādi. Lai nodrošinātu uzsākto reformu virzību, t.sk. struktūrfondu finansējumu jaunā augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa ieviešanai, ir nepieciešama šī pārvaldības ietvara nostiprināšana. Darbu pie Augstskolu likuma un Zinātniskās darbības likuma apvienošanas ir iespējams uzsākt pēc šo grozījumu pieņemšanas.

Grozījumus, kas nosaka minimālo studējošo skaitu ministrija nevar atsaukt, jo Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisija nevirzīja ministrijas piedāvāto redakciju, bet izstrādāja savu redakciju normām par augstskolu tipoloģiju, kas ir konceptuāli atbalstīta (vienlaikus, nav izslēgts, ka balsojot par redakcijām virzīšanai uz 2. lasījumu, notiks diskusijas un tās tiks precizētas, bet tas ir deputātu kompetences jautājums).

Ministrijas virzītās izmaiņas attiecībā uz koledžām nemaina to tiesības un lomu attiecībā uz pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmu īstenošanu, dalību Erasmus+ augstākās izglītības mobilitātes programmās, u.c. aspektiem, kas plaši izdiskutēti gan apspriežot konceptuālo ziņojumu par augstskolu pārvaldības modeļa maiņu, gan Augstskolu likuma grozījumus, gan Profesionālās izglītības likuma grozījumus. Koledžu lomas un pienesuma stiprināšana profesionālās izglītības jomā ir nozīmīga Latvijas tautsaimniecībai nepieciešamo vidējā līmeņa speciālistu sagatavošanai, darba vidē balstītu mācību piedāvājuma attīstīšanai un pieaugušo izglītības programmu piedāvājuma paplašināšanai.

Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisija nevirzīja ministrijas piedāvāto redakciju Augstskolu likuma grozījumiem par augstskolas padomi un tās funkcijām, bet izstrādāja savu redakciju. Deputātu un nozares pārstāvju diskusija par augstskolas padomes funkcijām aizsākās 2020. gada 17. novembra Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdē un turpināsies, apspriežot senāta un satversmes sapulces kompetences, lai rastu labāko balansu šo institūciju funkciju demarkācijā un savstarpējās sadarbības modeļa nostiprināšanā.

Par augstākās izglītības un zinātnes bāzes finansējumu.

Informējam, ka Satversmes tiesa atzinusi par Satversmei neatbilstošu Augstskolu likuma normu, kas paredz katru gadu augstākajai izglītībai palielināt finansējumu par 0,25% no iekšzemes kopprodukta (IKP). Neskatoties uz to, ministrija uzskata, ka augstākajai izglītībai un zinātnei ir jānodrošina adekvāts ikgadējais finansējuma pieaugums. Finansējums augstākajai izglītībai un zinātnei ir viens no zemākajiem Eiropas Savienības valstu vidū.

Rādītājs	2016.g.	2017.g.	2018.g.	2019.g.
----------	---------	---------	---------	---------

AII (institūciju) kopējais finansējums (MEUR)	284,5	330,6	408,9	435,9
% no IKP	1,13	1,22	1,38	1,44
Studiju kopējais finansējums (MEUR)	197,2	216,8	253,3	267,2
% no IKP	0,79	0,80	0,86	0,88
P&A kopējais finansējums (MEUR)	110,4	137,9	186,2	193,8
% no IKP	0,44	0,51	0,63	0,64

Attiecībā uz Zinātniskās darbības likuma normas izpildi, kas paredz ikgadēju finansējuma pieaugumu zinātniskajai darbībai ne mazāku par 0,15% no iekšzemes kopprodukta, ministrija iesniedza šādus prioritāros pasākumus Ministru kabinetā vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojekta un gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta sagatavošanas procesā:

Nr. p.k	Prioritārā pasākuma nosaukums	2021.g	2022.g.	2023.g.
1.	Finansējuma pieaugums Fundamentālo un lietišķo pētījumu programmas projektu īstenošanai	15 000 000	20 000 000	25 000 000
2.	Dalības maksa nodrošināšana Eiropas Kodolpētījumu organizācijā (turpmāk – CERN) asociētā valsts statusā	466 548	933 097	933 097
3.	Zinātnes bāzes finansējuma nodrošināšana pilnā apmērā un jaunu kvalitātes kritēriju ieviešanai, ieskaitot inovāciju radīšanu	39 500 000	39 500 000	39 500 000
4.	Finansējuma nodrošināšana bilaterālās sadarbības projektiem (starptautiskās sadarbības programmu pētniecības un tehnoloģiju jomā)	500 000	500 000	500 000
5.	Valsts pētījumu programmu finansējums	8 253 460	8 253 460	8 253 460

Šogad tika piešķirts papildu finansējums Valsts pētījumu programmai Covid-19 seku mazināšanai 4 981 598 euro apmērā. Kā arī papildu finansējums 2 455 983 euro apmērā jaunajam fundamentālo un lietišķo projektu konkursam vienotas akadēmiskās un zinātniskās karjeras (tenūras) reformas ieviešanai, kura projektu īstenošana tiks turpināta nākamgad. Finansējuma palielinājums zinātnei 2020.-2021. gadā ir lielākais pēdējo piecu gadu laikā.

Arī augstākās izglītības jomā ministrija iesniedza prioritāros pasākumus Ministru kabinetā vidēja termiņa budžeta ietvara likumprojekta un gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta sagatavošanas procesā:

Nr.p.k	Prioritārā pasākuma nosaukums	2021.g.	2022.g.	2023.g.
1.	Augstākās izglītības finansēšanas III pīlāra pieaugums	1 000 000	1 400 000	1 600 000
2.	Finansējums Akadēmiskā informācijas centra darbības ilgtspējas nodrošināšanai un valsts deleģēto uzdevumu izpildei	71 401	99 276	99 380
3.	Akadēmiskā personāla minimālo atlīdzības likmju paaugstināšana saskaņā ar pedagogu darba samaksas paaugstināšanas grafiku	7 205 893	7 205 893	7 205 893

Informējam, ka ministrijas prioritārais pasākums “Akadēmiskā personāla minimālo atlīdzības likmju paaugstināšana saskaņā ar pedagogu darba samaksas paaugstināšanas grafiku” ir atbalstīts Ministru kabinetā. Ja budžeta likumprojekts tiks pieņemts ar pašlaik tam iepļānoto finansējumu, no 2021. gada 1. janvāra **akadēmiskā personāla atalgojums tiks palielināts, tādā veidā izpildot normatīvajos aktos noteikto attiecībā uz pedagogu darba samaksas pieauguma grafiku augstākajā izglītībā.** Kā arī 2020. gadā, veidojot 2021. gada un vidējā termiņa budžetu, tika piešķirts papildu finansējums šādiem ministrijas pasākumiem augstākās izglītības un zinātnes jomā 2021. gadam:

1) stipendiju apmēra un skaita palielinājums pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības (koledžas), bakalaura un maģistra līmeņa studijām ministrijas padotībā esošajām koledžām un augstskolām 2 161 390 euro apmērā; kopā visām valsts augstskolām 5,1 milj. euro 2020.–2021. gadā;

2) zinātnisko institūciju zinātnes izcilības un snieguma finansējuma nodrošinājums pētniecības specializācijas, izcilības un ietekmes stiprināšanai – vienotas akadēmiskās un zinātniskās karjeras (tenūras) reformas ieviešanai – 8 745 360 euro apmērā 2021. gadam, turpinot 2020. gadā iesākto projektu īstenošanu;

3) dalībai Eiropas Savienības pētniecības un tehnoloģiju attīstības programmās, tai skaitā Apvārsnis 2020, 2 178 805 euro apmērā.

LIZDA komentārs par IZM atbildi:

LIZDA ilgstoši prasījusi, ka nepieciešams pildīt spēkā esošos normatīvos aktus - finansējums Zinātniskās darbības likuma 33. panta otrās daļas (valsts finansējums zinātniskajai darbībai vismaz 1% no IKP) un Augstskolu likuma 78. panta septītās daļas pakāpeniskai izpildei (valsts finansējums studijām valsts dibinātās augstskolās vismaz 2% no IKP). LIZDA uzsver, ka pieņemtie normatīvie akti, t.sk., par noteikta apjoma bāzes finansējuma piešķiršanu zinātniskajām institūcijām un augstākās izglītības studijām, ir spēkā neraugoties uz to pieņemšanas gadu. LIZDA vērs uzmanību, ka starptautisko organizāciju – Pasaules Bankas, OECD un Eiropas Komisijas ziņojumos un pētījumos regulāri norādīts uz valsts finansējuma nepietiekamību augstākajā izglītībā un pētniecībā Latvijā. 2000. gadā pieņemtajā Lisabonas stratēģijā Eiropas Savienības valstu vadītāji vienojās par konkrētiem sasniedzamajiem rezultātiem - finansējuma palielināšanu augstākajai izglītībai un pētniecībai, norādot procentu no IKP. Eiropas Savienības līderi jau 2002. gada martā Barselonā papildināja Lisabonas stratēģiju ar uzdevumu – līdz 2010. gadam pētniecības un attīstības finansējumam jāsasniedz 3% no IKP, kur divas trešdaļas no šī finansējuma jānodrošina privātajam sektoram un viena trešdaļa valsts budžetam. 2006. gadā Eiropas Komisijas ziņojumā, saskaņā ar Lisabonas stratēģiju rosināts, ka ES valstīm ir jābūt mērķim no 2010. gada atvēlēt augstākajai izglītībai vismaz 2% no IKP.

Valdības rīcības plānā iekļautais uzdevums - nodrošināt Augstskolu likumā un Zinātniskās darbības likumā noteikto budžeta pakāpenisku palielinājumu augstākajā izglītībā un zinātnē, ar izpildes termiņu 31.05.2019., netika īstenots (MK 2019. gada 7. maija rīkojums Nr. 210 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai”).

Saskaņā ar IZM datiem, ministrija 22 valsts zinātniskajām institūcijām 2020. gadā piešķir zinātnes bāzes finansējumu 23 480 000 euro apmērā. Kopējais zinātnes finansējums pa gadiem ir lēcienvēdīgs un samazinājās no 0,62 % no IKP 2015. gadā uz 0,44 % 2016. gadā, bet pieauga uz 0,51% 2017. gadā, un 2018. gadā sasniedza 0,63%, kas ir ievērojami mazāk, nekā 1,5% ieguldījumi pētniecībā un attīstībā, kas ir paredzēti Latvijas Partnerības līguma Eiropas Savienības investīciju fondu 2014.-2020. gada plānošanas periodam ietvaros (<https://www.izm.gov.lv/lv/2020-gada-zinatnes-bazes-finansejums>).

Finansējums 4 981 598 euro apmērā Valsts pētījumu programmas izveidei Covid-19 radīto seku mazināšanai tika panākts pateicoties LIZDA un sadarbības organizāciju (Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Jauno zinātnieku apvienības, Latvijas Rektoru padomes) uzstājībai, adresējot kopīgi parakstītu vēstuli MK un nozares ministrijām.

LIZDA informē, ka valsts finansējums augstskolu un koledžu pedagogu atalgojuma paaugstināšanai (atbilstoši 2018. gada 15. janvārī MK apstiprinātajam pedagogu darba samaksas pieauguma grafikam) netika iekļauts 2020. gada budžetā. Sadarbībā ar Latvijas Rektoru padomi, Latvijas Universitāšu asociāciju, Latvijas Koledžu asociāciju, Latvijas Ārstu biedrību u.c. organizācijām, LIZDA panāca, ka augstskolu un koledžu pedagogu darba alga 2020. gadā tiek paaugstināta no 1. septembra. Vēršam uzmanību, ka 2021. gads ir pēdējais, kad augstākās izglītības iestāžu pedagogi saņems atalgojuma palielinājumu saskaņā ar pedagogu darba samaksas pieauguma grafiku, bet 2022. gadā atalgojuma paaugstinājums nav paredzēts darba samaksas paaugstināšanas grafikā.

IZM izstrādātais un pašlaik Saeimā ilgstoši izskatītais likumprojekts “Grozījumi Augstskolu likumā” neparedz valsts finansējumu, lai īstenotu vērienīgo augstākās izglītības reformu, kas būtiski maina pārvaldības un augstskolu personāla politiku. Pašlaik reformai netiek paredzēti resursi, tās īstenošana balstīta uz īslaicīgu Eiropas

struktūrfondu finansējumu. LIZDA savos priekšlikumos vairākkārtīgi rakstīja, ka augstskolām pašām jāļauj lemt, vai veidot padomi kā vienu no augstskolas lēmēj institūcijām. Padomes locekļu atalgojuma nodrošināšana ilgtermiņā izvērsīsies par papildus finansiālu slogu universitātēm un augstskolām. Arī Latvijas Rektoru padome (2020. gada 13. novembra vēstule Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijai) norāda, ka padomju uzturēšanai nāksies izmantot augstākajai izglītībai un zinātnei paredzēto, jau tā nepietiekošo finansējumu. IZM nav sniegusi informāciju par padomju finansēšanu pēc Eiropas Savienības struktūrfondu finansējuma beigām.